

УДК 140.8

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2024.55.26>

ШЛЯХ ЄДИНОГО І БАГАТЬОХ У ФІЛОСОФСЬКИХ ІНТЕРПРЕТАЦІЯХ Ф. МЕТЬЮЗ ТА ДЖ. БЕРКЛІ

Анастасія Тихонова

*Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара,
факультет суспільних наук і міжнародних відносин, кафедра філософії
пр. Гагаріна, 72, 49000, м. Дніпро, Україна*

Стаття присвячена формуванню нового цілісного погляду на феномен особистісного буття у філософських інтерпретаціях Ф. Метьюз та Дж. Берклі, де поняття «Дао» дозволяє зруйнувати межі суб'єктивності, пояснити природу суспільних явищ під несподіваним кутом зору, поглиблює усвідомлення даоської філософії в контексті екології та метафізики.

Як відомо, метою даоської філософії є цілісне об'єднання реальності індивіда з усім тим, що є не тільки реальним, але й цінним. Ф. Метьюз робить важливий крок до подолання подвійного сприйняття, щоб увійти в суб'єктивність світу і відчувти реальність «у середині», як «із-зовні». «Метафізичне дзеркало світу» Ф. Метьюз та Дж. Берклі віддзеркалює такий вимір буття, як «Зараз» у сприйнятті людини, який не є місцем «відчуження».

Людина створює метафізичний простір «самоприсутності» суб'єктивного виміру, як «речі до себе» у сенсі створення світу у середині власного буття. «Різноманітність виявлена в єдності», а єдиний потік свідомості трансформується в цілісність світу, коли межа між суб'єктивним та об'єктивним світом зникає, людина вступає у розмову з природою, як її невід'ємна частина.

Унікальність дослідження полягає у формуванні нового погляду на «Шлях Єдиного і Багатих» за допомогою виявлення певних рис власної ідентичності.

Даосизм як цілісний соціокультурний феномен досить гармонійно поєднується з головними філософськими ідеями Ф. Метьюз та Дж. Берклі. Філософи створюють сполучну ланку між матеріальною субстанцією та інтуїтивним виміром. Проте, ми можемо побачити, що суб'єктивність – це зворотний бік об'єктивної реальності.

Незважаючи на те, що концепції Ф. Метьюз та Дж. Берклі в даоській традиції залишаються мало вивченими, ми можемо провести цей експеримент за допомогою філософських методів, заснованих на почуттях, а отже, на турботі, які притаманні китайській культурній традиції.

Етична свідомість формується з дитинства й охоплює інтереси інших з точки зору співчуття, емпатійного визнання, яке дуже чітко описав головний герой фільму Франка Неро «Людина, яка намалювала Бога». Ця людина втратила зір ще в дитинстві, але стала талановитим художником, який малював портрети, почувши лише голос інших людиною. Він сказав чудову промову: «Ми продали душу світові, де важлива лише видимість, а розум людини є породженням модних технологій. Дуже важливо відчувати землю під ногами, запахи трав, квітучі дерева, слухати природу, осягати глибину недосліджених лісів. У кожному куточку природи знайдеться щось справді чудове».

Ключові слова: онтопоетика, холізм, таліон, Шан-ді, метафізичний простір, суб'єктивність.

Дуже поширене явище у сучасному світі, коли життєва місія людини полягає, насамперед, у тому, щоб реалізувати в собі власну особистість. Ця самореалізація, на жаль, дуже часто здійснюється за рахунок інших живих створінь. Існує певна ієрархія у праві на життя. Тобто, у соціальному світі на першому місці стоїть смерть людини, потім тварини, а вже потім рослини.

У грудні 1949 року в Бременській лекції «Das Ge-Stell» (друга лекція з серії із чотирьох частин) М. Гайдеггер порівняв «смерть тварин із геноцидом, сказавши, що «моторизована харчова промисловість» була, «по суті, тим самим, що і продукування трупів у газових камерах і таборах смерті» [4, с. 206].

«Невже кінцевими детермінантами нашої реальності є негатив і скінченність? Адже етична думка тут полягає в тому, що люди, які приречені на вимирання через геноцид, також помирають простою смертю, як тварини, яких знищують кожного дня» [9, с. 22].

Але у розумінні людини смерть все одно має різні обличчя. Луї Фердинанд Селін в романі «Смерть в кредит» згадує, що «Найчудесніша смерть це та, що вражає нас у найбільш чутливих тканинах» [3, с. 16]. Але тварини й рослини вмирають, щоб люди мали можливість жити довше. «У світі полювання, смерть і безперервність є основними аспектами цілісності життя, і завжди неминуче присутні в житті і свідомості людей. Етична реакція на заклик інших не залежить від вбивства або не вбивства. Це залежить від відповідальності за вчинки. Кожна смерть – це складна подія, а ми – живі – ще маємо можливість зазирнути в смерть і побачити любов і втрату, розрив і з'єднання» [9, с. 18].

Ф. Метьюз розглядає таке поняття, як моральний індивідуалізм, у якому центром моралі є особистість. З іншого боку можна побачити моральний холізм, у якому остаточним центром моралі є велике ціле. «У схемі морального холізму, де інтереси окремих осіб підпорядковуються інтересам цілого» [7, с. 9].

Таким чином вимальовуються контури причини, відповідно до якої смерть має як індивідуальний, так і загальний характер. Не кожна людина може зі спокійною душею прийняти той факт, що її смерть рівнозначна смерті якоїсь там бактерії, щура або кішки. Для тварин та бактерій не влаштовують пишного похорону. Найчастіше їхня смерть непомітно проходить для очей мешканців великого міста. Але «етика тварин встановлює шкалу моральних цінностей, пропорційну ступеню чуття і навіть бактерія, може мати вищу моральну цінність у конкретному екологічному контексті, ніж дуже складний організм, наприклад кінь» [7, с. 10].

У межах етики дикої природи розглядаються критерії для добра та зла, які Ф. Метьюз ідентифікує не в термінах задоволення та болю, які зазнають упродовж життя всі живі істоти, а в термінах здоров'я, де здоров'я не обов'язково означає чуйність, а виконує функцію цілого.

З огляду на цінності самого життя, етика тварин не виявляє моральної різниці між дикими й свійськими тваринами, а також між представниками видів, що перебувають під загрозою зникнення, і тих видів, що не перебувають під загрозою зникнення. «У сенсі етики тварини, життя курки або дикої кози є таким же важливим, як життя Синього Кита» [7, с. 10].

Ф. Метьюз підкреслює, що прихильники етики тварин, як правило, є вегетаріанцями і виступають проти рекреаційного полювання, тоді як прихильники екологічної етики часто є м'ясоїдами, а іноді, навіть мисливцями. Тобто, відбуваються масові вбивства тварин заради збереження екосистеми якогось певного регіону.

Таким чином, ми бачимо, що існують певні контрасти між етикою тварин та екологічною етикою, яка, у контексті дикої природи, не враховує інтереси тварин й порушує ціннісні орієнтації.

Ф. Метьюз згадує золоте правило моральності стосовно, по відношенню не лише до людини, а й до тварини: «Роби з іншими так, як хочеш, щоб вони чинили з тобою». «Golden Rule of do to others as you would that they would do to you» [7, с. 12]. У Біблії золоте правило моралі згадується в апокрифічній книзі Товита (Тов. 4:15) і двічі в Євангелії (Лк 6:31;

Мт 7:12). Конфуцій вчив: «Не роби іншим того, чого не бажаєш собі». Учень Цзи-гун запитав: «Чи можна все життя керуватися одним словом?» Вчитель відповів: «Це слово – взаємність. Не роби іншим того, чого не бажаєш собі». Інший варіант відповіді звучить як: «Чи є одне слово, згідно за яким можна діяти все життя? Майстер сказав: Любов до ближнього. Чого ти не бажаєш собі, не роби іншому». Цей закон рівноваги з'являється також у давньоіндійському епосі «Махабхараті»: «Ті вчинки інших, яких людина для себе не бажає, нехай сама не робить іншим людям» [15, с. 193].

На думку Ф. Метьюз, етичне ставлення зумовлює вегетаріанство, як це завжди було в багатьох Буддійських суспільствах Китаю [7, с. 12]. Як відомо, багато з давньокитайських божеств *Шан-ді* мали явну подібність із тваринами, птахами чи рибами, й це не випадково, адже найважливішим елементом давньокитайської релігії був культ предків, який будувався на визнанні впливу померлих на життя та долю нащадків. Тому у давніх традиціях Китаю зберігається велика повага до кожної живої істоти, а також до померлих істот.

Враховуючи той факт, що предками в давньому Китаю вважали тварин, а не людей, як і в традиціях Австралії, про які згадує Ф. Метьюз, то, звичайно, померла тварина набувала особливого значення. Це окремий аспект розуміння світу як цілого, який формує шлях «Єдиного і Багатьох».

У популярній книзі, написаній у 2004 році Коліном Кемпбеллом «Китайське дослідження» йдеться мова про права тварин, які можна порушити заради правильного вегетаріанського харчування, оскільки вживання м'ясних продуктів призводить до розвитку раку, а завдяки дослідям на тваринах можна багато чого досягти. Автор зазначає: «питання, пов'язане з цією проблемою, полягає в тому, чи існує альтернативний спосіб отримати інформацію без проведення дослідів на тваринах?» [2, с. 71]. Експерименти на тваринах ніби дозволяють зрозуміти важливі принципи виникнення раку, які неможливо було б виявити, вивчаючи людей, тому це може принести величезну користь оточуючим нас живим істотам. У цій книзі згадуються експериментальні дослідження на тваринах, а саме на гризунах (щурах і мишах), завдяки яким відбувся перехід на рослинне харчування [2, с. 72].

Зазвичай, логічно формується питання, чи існує у цьому напрямку якась екологічна етика? Адже відбувається спроба збереження життя людини за допомогою вбивства тварин, які зовсім не мають ніяких прав у цьому світі, бо є малими та беззахисними, а термін їхнього життя обмежений. З іншого боку, існує велика кількість критиків, з приводу порушення прав тварин, щодо поширення «Джихаду проти тваринного білка».

Серед критиків активну позицію займає лікар Майкл Р. та його дружина Мері Ден, які розробили сучасну дієту з високим вмістом білка та низьким вмістом вуглеводів. Книга під назвою «Protein Power» була опублікована у 1996 р. Тобто ми бачимо, що все робиться для збереження краси та здоров'я людини коштом здоров'я та життя інших живих істот, і це вважається цілком адекватним. Отже, «вегетаріанство» у сенсі збереження власного здоров'я не можна вписати в етичну поведінку.

Однак, Ф. Метьюз має на увазі саме вегетаріанство, яке є природним наслідком любові до тварин і спроб збереження їхнього життя. Необхідно ставити різницю між екологічною етикою та етикою тваринного світу, а так само розуміти сенс егоїстичного вегетаріанства та вегетаріанства заради порятунку інших живих істот.

Це рівносильне тому, з якою метою людина протестує проти вирубу лісів. З одного боку, дерева можуть вважатися живими істотами, що мають право на власне життя, з іншого боку – людина боїться, що їй скоро буде нічим дихати і ніде гуляти та збирати гриби. Повага до життя відрізняється від використання життя інших заради власного задоволення. Саме

у першому закладена емпатія, про яку постійно згадує Ф. Метьюз – розуміння стосунків, почуттів, психічних станів іншої особи в формі співпереживання. Якщо людина просто не їсть м'яса заради збереження свого здоров'я та страху захворіти – це ніяк не може бути критерієм емпатичних відносин.

Чи можливо за допомогою співчуття до себе виявити співчуття до інших? Насправді це питання набагато глибше, ніж видається на поверхні. Необхідне розуміння формування звичок співчуття. Яким чином людина може знати, що емоція, з якою вона резонує, є емоцією іншої людини чи тварини, а не її власною? Дуже частим випадком є ситуація, коли у спілкуванні з людиною з'являється відчуття, що твій співрозмовник розмовляє сам із собою і тебе абсолютно не чує, і чим більше ти погоджуєшся і слухаєш його, тим більше у опонента складається враження, що ти його розумієш і чуєш, хоча, можливо, у момент розмови ти думав про щось своє, і тебе мало хвилюють почуття цієї людини.

Інший випадок, коли людина їде верхи на коні і б'є в боки підборами, про що вона думає в цей момент? Багато залежить від індивідуального випадку. Можна припустити, що переживши особистісне горе, трагедію смерті, починаєш глибоко розуміти цю трагедію в іншій людині й у тваринному та рослинному світі. Моральне виховання особистості є частиною загальної освіти, проте, навчити емпатії та співчуття, на жаль, практично неможливо. Для цього необхідний особистісний досвід, в якому людина виявляє свої можливості для сприйняття та розуміння. Саме в стародавніх традиціях Китаю можна побачити всесвіт, як єдине ціле, де дійсність виявляється у мережі взаємопов'язаних подій, жодна з яких не може бути повністю відокремлена від інших. Ф. Метьюз, не випадково, ціпає у своїх працях давню даоську традицію та пов'язує її з екологічною етикою сучасності.

Для більшого розуміння заглянемо у історичну перспективу. Як зазначає у своїх дослідженнях А. Швейцер, який вважав, що повага до життя інших істот є вищим благом: «Лецзи, зі школи Лао-цзи (VI ст. до н.е.), висловлює переконання, що серце й розум тварин не дуже відрізняються від людських, як прийнято вважати, а Ян Чжу бореться із забобонами, що ніби-то всі істоти живуть лише тільки заради людини та її потреб. Їхнє існування має значення та цінність саме по собі.

Співчуття до тварин відіграє також велику роль у Ганьїн Пянь «Книзі нагород і покарань» – китайській збірці часів династії Сун, що складається із 212 етичних висловів. Кит. ориг. 感應篇 або 太上感應篇 «*Kan-Ying-Pien*» (960–1279 р.р.). Головна думка про те, що «Небо» або Бог дає життя всім істотам. Тому, щоб жити в гармонії з «Небом», ми мусимо добре ставитися до всіх створінь. Трактат також зараховує рослини до живих істот і вимагає не ушкоджувати їх без потреби. У правилах даоських чернечих громад також існує правило доброго ставлення до всіх живих істот. Наприклад, не слід проливати окірп на землю, оскільки це може вбити комах або завдати їм шкоди» [12, с. 188].

У сучасному світі поняття «співчуття» має дуже суперечливий характер. Так, евтаназія у ветеринарній практиці є одним із обтяжень професії [8, с. 1]. Ця процедура приносить полегшення невиліковно хворим та тяжко страждаючим тваринам, але з філософської точки зору – порушує їхню свободу волі. Ніхто не запитує тварину про її бажання чи небажання померти, чи далі продовжувати життя. Згідно з філософськими поглядами А. Шопенгауера, «оскільки тварини мають Волю, подібну до волі людей, то доречно ставитися до них зі співчуттям». Він зазначає: «Припущення, що тварини безправні – це ілюзія, як і те, що наше ставлення до них не має морального значення. Загальне співчуття є єдиною запорукою моральності» [10, с. 115].

Дійсно, існує певне коло парадоксів у взаєминах між людиною та твариною. Якщо придивитись докладніше, можнливо побачити, що тварина має велику «волю до життя»,

яку не завжди зустрінеш навіть й серед людей. Альберт Швейцер розробив філософію, яку назвав «Благоговіння перед життям», за що отримав Нобелівську премію миру в 1952 році. Філософ вважав, що тільки через благоговіння перед життям ми можемо встановлювати духовні та гуманні стосунки як з людьми, так і з усіма живими істотами, які перебувають у межах нашої досяжності.

Для тварин життя – це не ярмарок за схемою товарно-споживчих відносин і не спосіб самоствердження за рахунок інших істот, не вільний простір, який важливо заповнити всякою всячиною та уявленнями, гучними промовама та яскравими фарбами.

Зрозуміло, що не для кожної людини життя, як таке, є священним. Рідкісна людина йде по землі й думає, як би не розчавити жодної комахи під час ходьби. У книжці «Думки про моє життя» А. Швейцер писав: «Утвердження життя – це духовний акт, за допомогою якого людина перестає жити бездумно і починає з благоговінням присвячувати себе своєму життю, щоб надати йому справжньої цінності. Утверджувати життя означає глибше йти у себе і звеличувати волю до життя. З часом людина починає переживати інше життя, як своє власне» [13, с. 226]. Це інша особливість «Шляху Єдиного і Багатьох». Тобто, людина виходить на справжній рівень *емпатії*, коли відчуває цінність власного життя, тоді вона починає цінувати життя інших живих істот.

Тхіть Нхат Хань, автор низки книг із дзен-буддизму, вважає, що «Співчуття – це розум, який усуває страждання, які є в іншому». На його думку, суть любові і співчуття полягає в розумінні, спроможності розпізнавати фізичні, матеріальні та психологічні страждання інших, поміщати себе «в шкіру» іншого. Ми заходимо «всередину» їх тіла, почуттів, ментальних формацій і на власні очі бачимо їхні страждання. Поверхневого спостереження сторонньої людини недостатньо, щоб побачити страждання. Ми мусимо стати єдиним цілим з об'єктом нашого спостереження. Коли ми стикаємося зі стражданнями іншої людини, у нас народжується співчуття.

Співчувати дослівно означає «співстраждати». «The essence of love and compassion is understanding, the ability to recognize the physical, material, and psychological suffering of others, to put ourselves «inside the skin» of the other. We «go inside» their body, feelings, and mental formations, and witness for ourselves their suffering. Shallow observation as an outsider is not enough to see their suffering. We must become one with the object of our observation. When we are in contact with another's suffering, a feeling of compassion is born in us. Compassion means, literally, «to suffer with» [14, с. 101]. У цьому контексті виникає питання щодо людей, які вживають м'ясні продукти, вбивають тварин заради втіхи або із інших егоїстичних потреб.

В цьому випадку немає інтеграції, яка дає змогу у *сприйнятті* охопити всі живі істоти, й людина обмежує своє існування лише виключо людством. Тут доречно згадати слова Альберта Ейнштейна: «Людина є частиною цілого, яке ми називаємо «всесвітом», обмеженою в часі та просторі». Екологічна етика Ф. Метьюз межує з даоськими принципами, де порушення прав й вбивство тварин – це не тільки певний порок, але й результат інших вад: жорстокості, егоїзму, марнославства й обжерливості. Дж. Берклі підкреслює думку «Дрібного філософа»: «Залиште природу абсолютно вільною діяти по-своєму, і тоді все буде добре» [1, с. 27].

Проте недіяння у цьому сенсі – далеке від китайської філософії «недіяння». Воно межує з байдужістю. Не робити нічого поганого, це не означає, що не потрібно робити нічого доброго. Дж. Берклі наголошує, що деякі люди використовують світло лише для того, щоб побачити зло, тому недіяння для таких людей є, свого роду, виправданням їхнього низького морального рівня. Цілісність та гармонія буття віддзеркалюється в очах того, хто

не просто дивиться, а того, хто дивиться на світ як на ціле. Ф. Метьюз розглядає принцип «недіяння» з точки зору «найменшого спротиву» для досягнення максимальної екологічної користі, бо людина витрачає менше енергоресурсів і, у такий спосіб, використовує менше природних ресурсів, зберігаючи цілісність довкілля.

Таким чином, для збереження життя на планеті, згідно з Ф. Метьюз, треба дотримуватись філософії «Шляху Дао» – «Шляху Єдиного і Багатьох». Відхилення від «Шляху Дао» – це Хибний Шлях, бо «Ментальність без свідомості розпорошена по всій природі». «Mentality without consciousness is dispersed throughout nature» [11, с. 17].

Дж. Берклі у цьому метафізичному дзеркалі віддзеркалює справжній «портрет Доріана Грея» в образі Алсіфрона, де людина також відображається відповідно до своїх діянь, але більш масштабно, на різних рівнях взаємодії зі світом та з власною душею.

Дж. Берклі відображує принцип «Небуття» з позиції онтологічної *порожнечі*, у якої відсутні вищі принципи пізнання дійсності, але у його філософії присутні ознаки даоського вчення, бо усе з'являється з нічого під час *сприйняття*. Усе йде з глибин свідомості, людина бачить світ очима душі, з середини. Здійснюється сприйняття світу у внутрішньому світі, де реалізується природний закон, що ґрунтується на внутрішньому інтуїтивному відчутті.

Ф. Метьюз присвячує цій темі статтю у 2007 р. під назвою «Світ, прихований у світі», яку публікує в екологічному гуманітарному журналі з розвитку екософії «The Trumpeter». Ф. Метьюз відтворює філософське перетворення дійсності: «Відчувалося, як оживає світ, немов потік конфігурацій вздовж осей значення. Логіка розгортання світу настільки відрізнялася від мелодії повсякденного життя сучасного суспільства, де події відбуваються в результаті цілеспрямованої діяльності людини та перетинаються з причинними умовами, але без будь-якого внутрішнього сенсу, який дає людині сам світ». «It felt like a coming alive of the world, a flow of configurations of circumstances along axes of meaning. The logic of its unfolding was so different from the tenor of everyday life – in modern societies, at any rate – in which events occur as a result of human intentions intersecting with causal conditions, but without any kind of internal thread of meaning supplied by the world itself» [5, с. 3].

Ф. Метьюз робить важливий крок для подолання дуального сприйняття та намагається розкрити чуттєве уявлення про те, як саме можливо увійти в *суб'єктивність* світу та відчути його «із-зовні», як «всередині»: «Чи здатні у цьому сенсі, дерева, трава та ріки більше не виступати, як зовнішні по відношенню до себе? Чи могли б вони разом із собою переживатись як внутрішні для психіки світу? Хтось би переживав їх і себе зсередини світу, а не із-зовні, звідки вони постають як об'єкти-різномаїтність? Як тільки людина прослизне під мембрану суб'єкта-об'єкта таким чином, хіба не відчує вона той психічний потік, з яким речі, як еманції психічного процесу, заряджені? Хіба ніхто не відчує спрямованої енергії психічного походження, що належить до всього психічного процесу? Чи перегляд зсередини *суб'єктивності* світу не є Десятьма Тисячами Речами і заряджений цим психічним потоком? Але якщо на них дивитися із-зовні звичайним способом, як на об'єкти, хіба цей психічний потік не проявляється?». «If one stepped inside the world, in this sense, might the trees and grass and rivers no longer appear as external to oneself? Might they – along with oneself – now be experienced as internal to the psyche of the world? Would one be experiencing them, and oneself, from inside the world, rather than from outside it, from whence they appear as an object-manifold? As soon as one slipped under the subject object membrane in this way, wouldn't one feel the psychic streaming with which things, as emanations of psychic process, are charged? Wouldn't one feel the directed energy of psychic arising that belongs to all psychic process? Viewed from within the subjectivity of the world, are not the Ten Thousand

Things charged with this psychic streaming? But when they are viewed from the outside in the normal way, as objects, isn't this psychic streaming non-manifest?» [5, с. 5].

Тут можна чітко розрізнити, як віддзеркалюється метафізична думка Дж. Берклі у філософії Ф. Метьюз. Так звана суб'єктивність втрачає свою силу і, подібно до птаха Фенікса, відроджується в новому вигляді «Буття всередині», як «Буття зовні». Насправді, це є унікальне відкриття щодо філософії Дж. Берклі, і його можна осмислити лише у контексті метафізики Ф. Метьюз у сучасному вимірі.

Ф. Метьюз зазначає, що «треба відмовитися від свого суб'єктного/об'єктного мислення, яке охоплює дискурсивне поле та від своїх дискурсивних цілей. Коли це відбувається, починає відкриватися істинна сутність речей». «One has only to surrender one's subject/object mind-set – where this encompasses all discursive thinking – and relinquish one's discursive goals and ends, in order to be borne along on its fast current. When this occurs, a path begins to open up in the midst of the phenomena» [5, с. 5].

Мабуть, з позиції матерії, це відчуття можна порівняти з точки зору матерії з тим, коли твій будинок – це місце, куди можливо прийти, щоб відчувати себе вдома. Як зазначає Ф. Метьюз: «ми стаємо більш живими, починаємо відчувати, стаємо більш чутливішими, коли ми є саме «вдома», бо прихований всередині світ переживається недуалістично – не як у медитаційних традиціях, як «порожнеча», а як відкриття звичайного світу в більш поетичному значенні» [5, с. 7].

Отже, ми бачимо, що головним метафізичним феноменом у філософії Ф. Метьюз виступає саме «світ у собі» очима душі людини. Ця річ у собі набуває певного значення й з точки зору філософії Дж. Берклі, бо як підкреслює Ф. Метьюз «чуйність світу – має сенс, лише, якщо дивитися на світ не просто, як на фізичне розмаїття, але як на психофізичну реальність» [5, с. 8].

Тобто, усе набуває значення лише у свідомості або сприйнятті людини. Якщо зникає індивідуальне сприйняття, усе втрачає кольори сенсоутворення [5, с. 10]. Онтологічна порожнеча Дж. Берклі набуває у цьому контексті особливого значення. «Усе існує лише коли людина сприймає» інтерпретується Ф. Метьюз, як «Усе існує, коли існує свідомість».

Питання власної екзистенційної невизначеності є досить актуальним у сучасному світі. Людина дійсно частіше помічає те, що не тільки здатна помітити, а й те, що обумовлене межами її існування. Справжня дійсність ніби тікає крізь пальці. Однак, це навіть не метафора, якщо погодитись з думкою, яку освітлює Ф. Метьюз: «Сновидіння – це внутрішня частина світу, його «суб'єктивний вимір».

Насправді, дуже несподіваною є думка Ф. Метьюз щодо проєкції реальності, яка має суб'єктивний аспект у собі. Якщо людина охоплює цю суб'єктивність з середини, вона стає частиною цієї суб'єктивності, досліджує справжню сутність речей та перебуває одночасно у потоці власної свідомості. Цей виправ еволюційного імпульсу можна навіть розглядати, як стан просвітлення, до якого прагнуть представники багатьох духовних шкіл Китаю.

Ф. Метьюз досліджує даоську концепцію відносно повернення до витоків речей: «Даоси знайшли безсмертя не вдивляючись у майбутнє, а повертаючи погляд назад, достатньо глибоко в реальність, щоб зазирнути у джерела сьогодення». «Daoists found immortality not by looking towards the future but by turning their gaze back until they could see deeply enough into actuality to become absorbed into the generative sources of the present» [5, с. 12].

Висновки. Як ми бачимо, розкриваються просторово-тимчасові відносини у процесі сприйняття, які формуються саме за допомогою саморефлексії. Такий вимір, як «Зараз», стає місцем «Ввідчуження».

Ф. Метьюз вживає такий термін, як «онтопоетика» – «Ontopoetics» – поетичне вираження буття [5, с. 16], для висвітлення виміру, у якому кожне окреме життя розігрує власну маленьку драму. Як ми бачимо, «Ефект відсутності» речей не є чимось конкретним, він обумовлений наявністю ілюзорного сприйняття на метафізичному рівні. Емпіричний рівень сприйняття створює більш наближену до істини метафізичну структуру. Поряд із цим порожнеча «Дао» є чистим трансцендентальним полем поза межами дуального сприйняття.

Список використаної літератури

1. Berkeley G. *Alciphron: or, the Minute Philosopher*. Oxford Clarendon Press, London, 1732. 514 p.
2. Campbell C. *The China study*. Dallas, 2006. 417 p.
3. Céline, L.F. *Death on credit*. London, 1989. 592 p.
4. Heidegger M. *The Way Back into the Ground of Metaphysics*. In *Existentialism from Dostoevsky to Sartre*. New York, 1956. 319 p.
5. Mathews F. *The World Hidden Within the World: a Conversation on Ontopoetics*. *Trumpeter – Journal of Ecosophy*. Canada, 2007. Vol. 23. P. 64-84.
6. Mathews F. *The Eco-Genesis of Ethics and Religion*. *Journal for the Study of Religion, Nature and Culture*, University of Florida, 2011. Vol. 5. P. 263-283.
7. Mathews F. *The Anguish of Wildlife Ethics*. *New Formations journal*. London, 2012. Vol. 76. P. 114-131.
8. Persson K. *Philosophy of a “Good Death” in Small Animals and Consequences for Euthanasia in Animal Law and Veterinary Practice*. *Animals journal*. Switzerland, 2020. Vol. 10. No. 1. 14 p.
9. Rose D.B. *Wild Dog Dreaming: Love and Extinction. Under the Sign of Nature Explorations in Ecocriticism*. University of Virginia Press. Sydney, 2011. 168 p.
10. Schopenhauer A. *On the Fourfold Root of the Principle of Sufficient Reason, and On the Will in Nature*. Cambridge University Press. London, 1907. 477 p.
11. Seager W. and Mathews F. *Living Cosmos Panpsychism*. *The Routledge Handbook of Panpsychism*. Routledge. New York, 2019. 396 p.
12. Schweitzer A. *Die Weltanschauung der indischen Denker. Mystik und Ethik*. München, 1935. 256 p.
13. Schweitzer A. *Out of my Life and Thought*. Johns Hopkins Paperbacks. University Press. London, 1998. 272 p.
14. Thich Nhat Hanh. *Peace Is Every Step*. Random House Publishing Group London, 1992. 160 p.
15. Тофтун М. Г. *Сучасний словник з етики*. Вид-во ЖДУ ім. І. Франка. Житомир, 2014. 416 с.

THE PATH OF THE ONE AND THE MANY IN THE PHILOSOPHICAL INTERPRETATIONS OF FREYA MATHEWS & GEORGE BERKELEY

Anastasiia Tykhonova

Oles Honchar Dnipro National University,

The Faculty of Social and International Relations, Department of Philosophy

Gagarina Avenue, 72, 49000, Dnipro, Ukraine

The article is devoted to the formation of a new holistic view of the phenomenon of personal existence in the philosophical interpretations of Freya Mathews & George Berkeley. The concept of «Dao» allows you to destroy the boundaries of subjectivity and explain the nature of social phenomena from

an unexpected angle. In the article, it is possible to observe the awareness of Taoist philosophy from an ecological and metaphysical point of view.

As you know, Taoist philosophy goal is the integral unification of the reality of the individual with everything that is not only real, but also valuable. F. Mathews takes an important step to overcome dual perception to enter the subjectivity of the world and feel it «inside» as well as «outside». F. Mathews & G. Berkeley's «Metaphysical mirror of the world» reflects such a dimension of being as «Now» in human perception, which is not a place of «alienation». A person creates a metaphysical space of «self-presence» in the form of an internal, subjective dimension, a «thing in itself» from the point of view of creating a world in the middle of one's being. «Diversity is revealed in unity» and the single stream of consciousness is transformed into the integrity of the world, when the boundary between the subjective and the objective is erased and a person enters into a conversation with nature as a part of it.

The uniqueness of the study lies in the formation of a new perspective on the «Way of the One and the Many» by identifying certain features of one's own identity. Taoism as a complete socio-cultural phenomenon is quite harmoniously combined with the main philosophical ideas of F. Mathews & G. Berkeley. Philosophers create a link between the material substance and the intuitive dimension. However, we can see that subjectivity is another side of objective reality.

Despite the fact that the question of F. Mathews & G. Berkeley's concepts in the Taoist tradition remains open, metaphysical and dialectical philosophical methods allow us to carry out such experiment using methods of cognition based on feelings, and therefore care, that are prevalent in certain indigenous Chinese cultural traditions. Although the concepts of F. Mathews and G. Berkeley remain little studied in the Taoist tradition, we can conduct this experiment with the help of philosophical methods based on feelings, and therefore on care, which are common in the Chinese cultural tradition.

Ethical consciousness is formed from childhood and covers the interests of others from the point of view of compassion, empathic recognition, which was very clearly described by the main character of Franco Nero's film «The Man who painted God». This person lost his sight as a child, but became a talented artist who painted portraits hearing voices. He gave a wonderful speech: «We have sold our souls to the visible world, and the human mind has been absorbed by fashionable technologies. It is very important to feel the ground under your feet, the smell of grass, flowering trees, listen to nature, reach the depths of unexplored forests. There is something in every corner of nature really wonderful».

Key words: onto-poetics, holism, talion, Shang-di, metaphysical space, subjectivity.